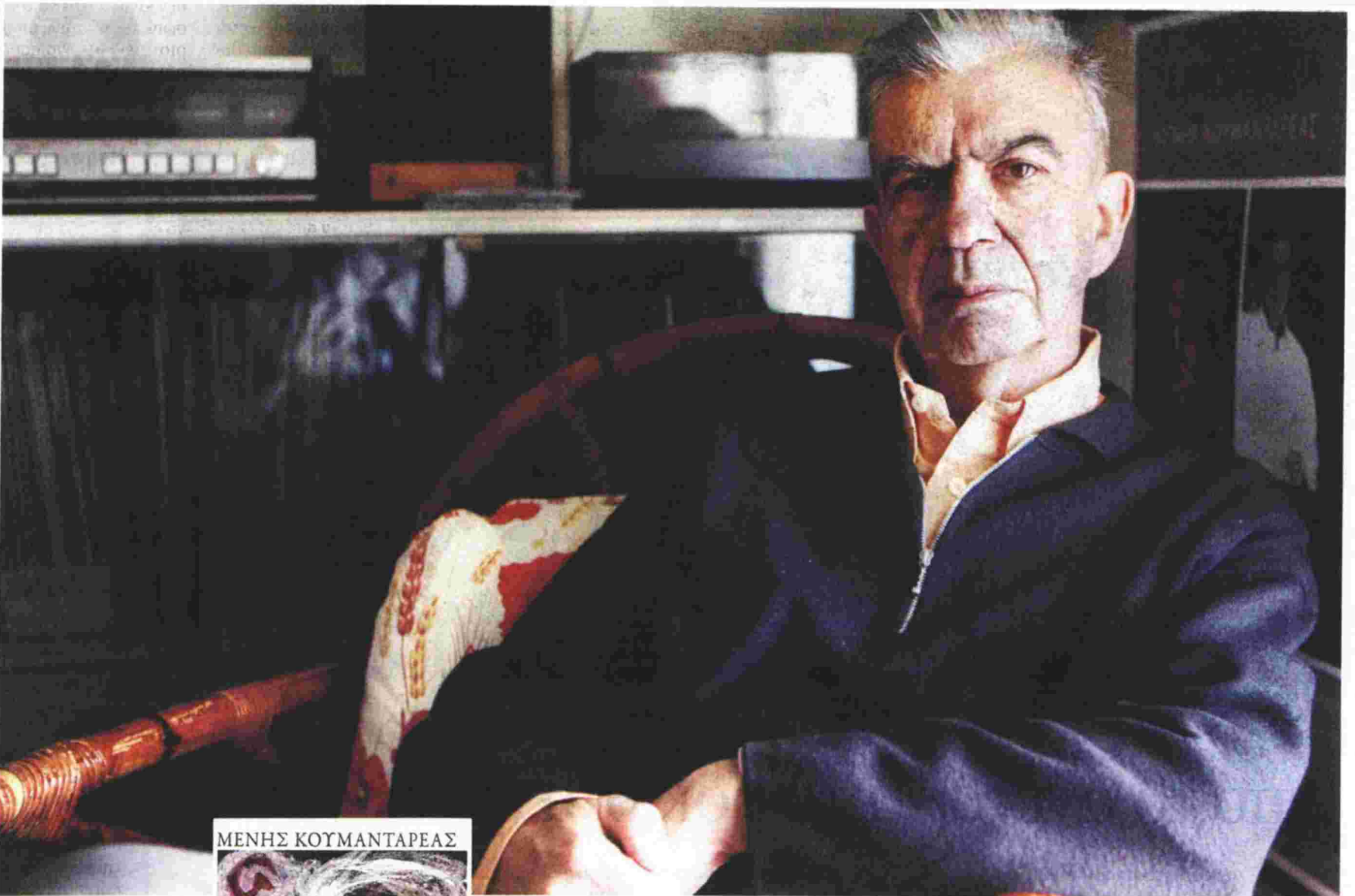

ΦΩΤ. ΣΠΥΡΟΣ ΤΣΑΚΙΡΗΣ

Ο Μένης Κουμανταρέας δεν είχε κοπιάσει για άλλο βιβλίο του τόσο πολύ, όσο για το «Θάνατος στο Βαλπαράιζο». Πρωταγωνιστής, ο τελευταίος ηγέτης της ΛΔΓ, Ερικ Χόνεκερ

ΜΕΝΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ

Της ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΣ ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

Την επομένη του θανάτου τού Ερικ Χόνεκερ, το 1994, ο εκπρόσωπος Τύπου του Χέλμουτ Κολ δήλωσε τα εξής: «Ο θάνατος του Ανατολικογερμανού ηγέτη, που ήταν ασθενής εδώ και αρκετά χρόνια, δεν αποτέλεσε έκπληξη. Ο γενικός γραμματέας και πρόεδρος του Κρατικού Συμβουλίου απέτυχε στους πολιτικούς του στόχους. Η πολιτική του προκάλεσε μονάχα πόνο και οδύνη σε αμέτρητους Γερμανούς πολίτες. Από σεβασμό στο νεκρό, οφείλουμε να πούμε λίγα λόγια για το ρόλο του στη μεταπολεμική ιστορία»...

Η παραπάνω ανακοίνωση ενσωματώνεται απόφια στο νέο μυθιστόρημα του Μένη Κουμανταρέα «Θάνατος στο Βαλπαράιζο» (εκδ. Πατάκη). Προς το τέλος του βιβλίου, όμως, όχι στην αρχή. Στο μεγαλύτερο μέρος τού «πιο πολιτικού μυθιστορήματος που έγραψε ποτέ» ο 82χρονος συγγραφέας, ο Χόνεκερ εμφανίζεται γέρος κι εξοριστός στη μακρινή Χιλή, να υπομένει μια σειρά από χημειοθεραπείες, πιστός στην κομμουνιστική ιδεολογία του, γεμάτος νοσταλγία για τα περασμένα κι ως το μεδούλι πεπεισμένος ότι οι κατηγορίες περί ανελευθερίας και νομενκλατούρας στην πρώην

Ανατολική Γερμανία δεν ήταν παρά «μυθεύματα» των πολιτικών εχθρών του. Κινούμενος ανάμεσα στο Σαντιάγο και το θρυλικό λιμάνι του Βαλπαράιζο, όπου βρίσκουν καταφύγιο από μοιραίες εταιρίες μέχρι αμετανόητοι ναζί, ο Χόνεκερ είναι ένας εύθραστος άνθρωπος, που ίσως δεν διασκέδασε ποτέ με την ψυχή του, και που τώρα, ενώ πεθαίνει, λες και το ρίχνει έξω λιγάκι, σαν παιδί... Δείχνει εμπιστοσύνη στον Έλληνα γιατρό που βρίσκεται ξαφνικά μέσα στο στενό του περιβάλλον, παίζει τη γάτα με το ποντίκι με τον μυστηριώδη, νεοναζιστή κροίσο που τυχάνει να είναι ο κορηγός-οικοδεσπότης του, παίρνει μια γεύση πδονής από το νυχτερινό Βαλπαράιζο, θέλει να «φύγει» ελεύθερος από κάθε λογής καταναγκασμούς. Ο Χόνεκερ του Κουμανταρέα αντιμετωπίζεται με συμπάθεια και κατανόηση. Κι όταν βγαίνει απ' το στόμα του η φράση «Θα ξανάρθω», ούτε σαν ανέκδοτο ακούγεται ούτε σαν απειλή.

– Όπως έχετε ομολογήσει, οι πρώτες γραφές τού «Θάνατος στο Βαλπαράιζο» χρονολογούνται από τα μέσα της δεκαετίας

Ο Μένης Κουμανταρέας μιλάει για το νέο μυθιστό

«Φοβάμαι μήπως χαλάσουν την πα

του '90, και κανένα άλλο χειρόγραφο σας δεν σας έχει παιδέψει τόσο πολύ. Σε παιλιότερη μάλλον συνέντευξή σας στην «Ε» ισχυριζόσασταν πως όσο ζείτε δεν πρόκειται να το δημοσιεύσετε! Πώς κι αλλήλατε γνώμη;

«Πράγματι, επειδή αυτό το βιβλίο έχει περάσει από σαράντα κύματα, είχα πάντα μια αμφιβολία, ένα μούδιασμα απέναντί του. Ίσως έπαιξαν το ρόλο τους και οι γνώμες κάποιων φίλων που το είχαν διαβάσει στην αρχική του εκδοχή και θεωρούσαν πως δεν θα μπορούσα ν' αντεπεξέλθω ούτε στις πολιτικές του διαστάσεις ούτε απέναντι σε μια τόσο αμφιλεγόμενη ηγετική μορφή, όπως ο Χόνεκερ. Εφτασε εν τούτοις μια στιγμή που δεν ένιωθα κανένα κράτημα. Δεν είναι ότι ήθελα να παρουσιάσω κάτι παλιό σαν καινούργιο. Εχω καινούργιο βιβλίο, ολόκληρο μυθιστόρημα! Δημοσιεύω το «Βαλπαράιζο», επειδή πιστεύω ότι είναι ένα ώριμο έργο όπου και την κόκκινη τρομοκρατία δείχνω και την ανικανότητα της

Δύσης να τα βγάλει πέρα μόνη της, χωρίς το αντίπαλο δέος του κομμουνισμού».

– Ο Έλληνας γιατρός, που κουράρει τον ήρωά σας στη Χιλή, σκέφτεται πως αν δεν είχε μείνει νέος, για λίγο, στο Βερολίνο, πιθανόν η πτώση του Τείχους να μην ήταν γι' αυτόν τίποτε περισσότερο από ένα απλό δημοσιογραφικό γεγονός. Έχετε αφήσει κι εσείς ένα μικρό «ενέχυρο» στο Βερολίνο, έτσι δεν είναι;

«Βρέθηκα εκεί το 1972 ως υπότροφος της DAAD κι επί επτά μήνες ζούσα το διχασμό του σε Ανατολικό και Δυτικό. Πηγαίνονταν συνεχώς. Χωρίς εκείνη την εμπειρία, δεν θα 'χα ποτέ καταπιαστεί με τον Χόνεκερ. Τι παράξενη πόλη το Ανατολικό Βερολίνο! Δεν κυκλοφορούσαν αυτοκίνητα... Υπήρχαν όμως μεγάλα μαγαζιά όπου έβρισκες πάμπανα βιβλία και δίσκους, ενώ οι παραστάσεις στα θέατρα και την όπερα ήταν εξαιρετικές. Ταυτόχρονα όμως υπήρχε και κάτι φοβιστικό στην ατμόσφαιρα. Η Αθήνα της κρίσης ωχριά μπροστά του... Εκεί, στη γιορτή της Πρωτομα-

ρημά του με «ήρωα» τον Ε. Χόνκερ

ΟΙ ΝΕΟΝΑΖΙ ΤΡΙΔΑ ΜΟΥ»

γιας έτυχε να δω από μακριά και τον Χόνκερ. Ήταν σε μια εξέδρα με άλλους αξιωματούχους –δεν χαιρετούσαν, καφέδες έπιναν, ήταν ένας τρόπος να συμμετέχουν στη γιορτή. Κι εγώ, ήμουν στη μέση μιας τεράστιας λαοθάλασσας από κόκκινες σημαίες και σφυροδρέπανα, εντελώς σοκαρισμένος –είχαμε χούντα εδώ!».

– Το τι πραγματικά ήταν ο Χόνκερ πότε το ανακαλύψατε;

«Το ανακάλυψα γράφοντας το βιβλίο και διαβάζοντας πολλά δικά του κείμενα. Ήταν μονολιθικός, σίγουρα, αλλά εμφορείτο κι από μια ακέραιη ιδεολογία. Το γεγονός ότι βρέθηκε άρρωστος να πεθαίνει σε μια ξένη χώρα, μου φαινόταν τραγικό. Αν είχα συμπάθεια στο πρόσωπό του σ' αυτό οφείλεται: στο ότι ήταν ένα πρόσωπο που έπεσε και που οι ιδέες του πήγαν στράφι. Ένα από τα πράγματα που με συγκίνησαν ιδιαίτερα ήταν ότι τον έβαλαν στην ίδια φυλακή όπου τον είχαν βάλει κι επί Χίτλερ».

– Μήπως όμως τον εξωραΐζετε;

«Αφψα να καλπάζει η φαντασία μου κι έβαλα και μια σκιά κωμωδίας στην ιστορία.

Παρουσιάζω σταδιακά και τις δύο όψεις του. Στα χρόνια της παντοδυναμίας του, πάντως, ήταν ο «καλοκάγαθος πατερούλης», εμφανιζόταν συνήθως χαμογελαστός... Το πώς πρέπει να ένιωθε στα τελευταία του, έπρεπε να το ζήσω για να το καταλάβω. Μέχρι να κάνω χημειοθεραπείες, ήμουν ανίδεος πόσο βασανιστική υπόθεση είναι, πόσο ρίχνει τις αντοχές του οργανισμού... Ο ορός που κουβαλάει ο Χόνκερ είναι ο ορός που κουβαλούσα εγώ. Συγχρόνως όμως είμαι κι ο γιατρός!».

– Εσείς πότε περίπου αποκτήσατε πολιτική συνείδηση;

«Η δικτατορία με προσγγίωσε στην πραγματικότητα, από εκεί κι έπειτα άρχισα να σκέφτομαι πολιτικά, μέχρι τότε ήμουν χωμένος στο δικό μου κόσμο. Οχι βέβαια πως και σήμερα δεν χώνομαι... Αν μη τι άλλο, όμως, ξέρω πού βρίσκομαι. Ζω σε μια πόλη πολιιορκημένη από τη μιζέρια, όπου ούτε τους δρόμους δεν αναγνωρίζεις, όπου οι άνθρωποι στρέφονται ο ένας εναντίον του άλλου, όταν δεν αφηνιάζουν λέγοντας το μακρύ τους και

το κοντό τους στο facebook και στα μπλογκ. Μ' εκνευρίζει αυτή η ανευθυνότητα, το ότι ψάχνουν όλοι να βρουν ένα εξιλαστήριο θύμα... Εν πάση περιπτώσει, δεν υπήρξα ποτέ κομμουνιστής. Όταν όμως έπεσε το Τείχος, και στενοχωρήθηκα και τρόμαξα. Αυτό το ξαφνικό κατρακύλισμα ηγετών και απλών ανθρώπων με συγκλόνισε. Κι όπως αποδείχτηκε άλλαξε τον ρου της Ιστορίας».

– Στο βιβλίο, οι ήρωές σας απουγκράζονται το νεοναζιστικό κίνδυνο που απειλεί την Ευρώπη πολύ πριν φτάσει στα μέρη μας. Θα τα βγάψουμε πέρα με τη Χρυσή Αυγή, τι λέτε;

«Το θέμα του υφέρποντος ρατσισμού έγινε από πολύ νωρίς αισθητό στην Ανατολική Γερμανία, ακριβώς επειδή οι πολίτες της πλασματικής αυτής χώρας βρέθηκαν περισσότερο εκτεθειμένοι από τους Τσέχους, τους Ούγγρους, τους Πολωνούς. Είχαν μια βολή, μια εξασφάλιση, έπαιρναν λίγα αλλά τα έπαιρναν σταθερά, φορούσαν φτηνά ρούχα αλλά είχαν ρούχα, κι από τη μια μέρα στην άλλη, με την ενοποίηση, έγιναν πολίτες β' κατηγορίας. Είχαν κάθε λόγο να δυσανασητέψουν. Η άνηση εδώ της Χρυσής Αυγής είναι αποτέλεσμα του φιάσκου που ζήσαμε και με τη Νέα Δημοκρατία και με το ΠΑΣΟΚ στη διάρκεια της επίπλαστης ευημερίας. Απέχθεια και φόβο. Να τι νιώθω απέναντι στους χρυσαυγίτες. Ο φόβος όμως είναι κακός σύμβουλος, γιατί μπορεί να σε οδηγήσει ν' αναζητήσεις ακόμα και την "προστασία" τους. Ο δικός μου φόβος είναι μη μου χαλάσει η Χρυσή Αυγή τη ζωή και την πατρίδα μου».

– Χορτάσαμε ιδεολογίες, γράφετε σ' ένα σημείο. Αν το δίλημμα Αριστερά - Δεξιά δεν έχει πια νόημα, ποια είναι σήμερα η διαχωριστική γραμμή στην κοινωνία;

«Αυτό που μας διχάζει τώρα είναι το Μνημόνιο, ένα ψεύτικο ιδεολόγημα που δεν καλύπτει παρά την επιφάνεια των πραγμάτων. Από κάτω, βρίσκεται η αγωνία της Ευρώπης ολόκληρης, και της Ευρώπης του Νότου ακόμη περισσότερο, για το αν μπορεί να σταθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση. Προσωπικά πιστεύω πως μακροπρόθεσμα, ως καθαρά οικονομική ένωση που είναι, θα διαλυθεί».

– Πώς βλέπετε να εξελίσσονται εδώ τα πράγματα; Για πόσο ακόμη θα υπάρχει, σε γενικές γραμμές, κοινωνική ειρήνη;

«Οι άνθρωποι δεν έχουν τη δύναμη να διαμαρτυρηθούν μαζικά. Δεν ποθούν την επανάσταση, ούτε έχουν διάθεση να ταλαιπωρηθούν περισσότερο. Σ' αυτήν τη μεταβατική περίοδο που διανύουμε, μας δίνεται κι ένα τρομερό μάθημα για το μέλλον. Αρκετά πια με τον αχαλίνωτο καταναλωτισμό, αρκετά και με την αχαλίνωτη μαιαιοδοξία. Ας συμπιλωθούμε με τις πραγματικές ανάγκες μας. Η διεστραμμένη αντίληψη περί ευτυχίας μάς οδήγησε σ' αυτή τη δυστυχία. Από αυτή την τιμωρία ίσως βγούμε καλύτεροι. Προφανώς όμως και οι πολιτικοί πρέπει να συνέλθουν. Δεν είναι αλώβητοι, ελέγχονται».

– Για τον ΣΥΡΙΖΑ τι γνώμη έχετε;

«Δεν είμαι διατεθειμένος να ποιτέψω σε κανένα πολιτικό κόμμα απ' όσα βρίσκονται αυτή τη στιγμή στη Βουλή. Η απογοήτευσή μου από το ΠΑΣΟΚ με κάνει να μη θέλω να βγει ένα νέο ΠΑΣΟΚ από τη λεοντή του ΣΥΡΙΖΑ. Το ότι υπάρχουν εκεί άνθρωποι που εκτιμώ,

δεν είναι λόγος να τον ψηφίσω κιόλας. Πρόσωπα που εκτιμώ, υπάρχουν κι αλλού. Ο κύριος Δένδιας, ένα παράδειγμα, που τον γνώρισα κι από κοντά, μια χαρά μου φαίνεται...».

– Έχετε περάσει σχεδόν μια ζωή στον «Κέδρο». Γιατί δώσατε αηλού το «Θάνατος στο Βαλπαράϊζο»;

«Τον "Κέδρο" τον πονάω γιατί αυτός στήριξε τα περισσότερα βιβλία μου. Αλλά απ' ης στιγμής έγινε καράβι ακυβέρνητο, και όχι μόνο εξαιτίας της κρίσης, αποφάσισα το βιβλίο αυτό να βγει αλλού. Δεν τρέφω έχθρα προς το πρόσωπο της Κάτιας Λεμπέση, κάθε άλλο, δεν μ' αρέσει όμως καθόλου αυτό που είναι ο "Κέδρος" σήμερα. Επαιξε και το οικονομικό τ'ό ρόλο του, για έναν χρόνο με είχαν απλήρωτο. Δεν είμαι νεόφτωχος, αλλά έχω κι εγώ τις ανάγκες μου, μέρος των οποίων καλύπτονται από τα δικαιώματα των βιβλίων. Κι επειδή δεν ήθελα να είμαι ένας από τους πολλούς που άφησαν τον "Κέδρο" για το "Μεταίχιμο", το "δωσα στον "Πατάκη" και σούχασα».

– Μάθατε τι συνέβη με τον Δημήτρη Μυταρά και την Ακαδημία Αθηνών;

«Δεν υπάρχει χειρότερο πράγμα για έναν ζωγράφο από το να χάσει το φως του... Αν όντως τον διέγραψε η Ακαδημία, δεν μου προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση. Με κάποιες δαχτυλοδει-

« Η απογοήτευσή μου από το ΠΑΣΟΚ με κάνει να μη θέλω να βγει ένα νέο ΠΑΣΟΚ από τη λεοντή του ΣΥΡΙΖΑ. Το ότι υπάρχουν εκεί άνθρωποι που εκτιμώ, δεν είναι λόγος να τον ψηφίσω κιόλας »

κτούμενες εξαιρέσεις, είναι ένα σώμα ανάλγητων που δεν έχουν επαφή με την πραγματικότητα. Μου είχαν προετοιμάσει το έδαφος για να γίνω κι εγώ μέλος, αλλά δεν είχα καμιά επιθυμία ν' αναπνέω τον ίδιο αέρα μαζί τους. Κι επωφεληθήκαν άλλοι, βέβαια».

– Η Ελλάδα εξακολουθεί να είναι μια μικρή επαρχία στα μάτια σας;

«Ακούω ακόμη ανθρώπους που πρόκειται να ταξιδέψουν να λένε, θα πάμε στην Ευρώπη. Η Ευρώπη, δεν είναι εδώ... Ούτε Ευρώπη είμαστε ούτε Ασία, ούτε Δυτικοί ούτε Ανατολικοί. Παρ' όλα όσα μας καταμαρτυρούν όμως, όλοι σ' εμάς επιστρέφουν. Οχι στο "λίκνο του πολιτισμού", αλλά σ' έναν τόπο όπου οι άνθρωποι αγκαλιάζονται, αστεϊεύονται, κουβεντιάζουν, μακριά από την αποστειρωμένη ατμόσφαιρα των βορινών χωρών».

– Ζείτε μόνος. Η μητέρα σας έφυγε πλήρης ημερών, πρόσφατα χάσατε και τη Λιλή, τη γυναίκα σας. Οι περισσότεροι της γενιάς σας έχουν αποχωρήσει. Σε ποιον δίνετε λογαριασμό, ενδόμυχα;

«Έχω πάρα πολλούς συγγενείς από τη μεριά της Λιλής, εξαιρετικούς ανθρώπους, που τους θεωρώ οικογένειά μου. Αυτοί μου δίνουν τη δύναμη να μπορώ να έχω μέτρο σε ό,τι κάνω. Στο καινούργιο, όμως, το ανέκδοτο μυθιστόρημά μου, δεν έχω την παραμικρή αναστολή να πω πράγματα που ίσως θα μπορούσαν να ενοχλήσουν είτε εκείνους είτε φίλους μου. Το ότι είμαι μόνος μου δίνει περισσότερη δύναμη ν' αποφασίζω ποιος είμαι, πού βρίσκομαι και τι θέλω να κάνω πραγματικά. Το λέμφωμα δε που με ταλαιπώρησε πέρσι, πιστεύω ότι με όπλισε με ακόμα μεγαλύτερη συναίσθηση».

Info

Το νέο μυθιστόρημα του Μ. Κομμανταρέα παρουσιάζεται την Τρίτη, πρώτη μέρα της κυκλοφορίας του, στον «Ιανό» (20.00). Ο κριτικός Β. Χατζηβασιλείου συνομιλεί με το συγγραφέα, ενώ αποσπασματικά από το «Θάνατος στο Βαλπαράϊζο» διαβάζει η ηθοποιός Αλεξία Καλοσίκη.